
El material ceràmic del jaciment de Forat de Conqueta (Santa Linya, Lleida)

Paloma Gonzalez Marcén¹

Rebut: 15-06-2009
Acceptat: 30-09-2009

Resum

La presència de material ceràmic en el Forat de Conqueta és relativament escassa i presenta un alt grau de fragmentació, fet que en dificulta l'estudi. Aquest treball presenta una descripció dels trets més rellevants de la tipologia i les decoracions dels fragments recuperats. Des d'un punt de vista mètric, destaquen els vasos de mida mitjana i petita. Respecte a les característiques tecnològiques del conjunt, és destacable la preponderància d'acabats de qualitat, com els brunyits i els espatulats.

Paraules clau: ceràmica; tecnologia; tipologia; acabats; Forat de Conqueta.

Resumen. El material cerámico del yacimiento de Forat de Conqueta (Santa Linya, Lleida)

La presencia de material cerámico en Forat de Conqueta es escasa y presenta un alto grado de fragmentación que dificulta su estudio. En este trabajo se presenta una descripción de los rasgos más significativos de la tipología y las decoraciones de los fragmentos recuperados. Desde el punto de vista métrico, destacan los vasos de medidas medianas y pequeñas. En cuanto a las características tecnológicas del conjunto, predominan los acabados de calidad como los bruñidos i espatulados.

Palabras clave: cerámica; tecnología; tipología; acabados; Forat de Conqueta.

Abstract. The ceramic materials at Forat de Conqueta site (Santa Linya, Lleida)

The presence of ceramic in Forat de la Conqueta is relatively rare and has a high degree of fragmentation which complicates the study. This paper presents a description of the most relevant types of decorations and fragments. From metric point of view, we can highlight small and medium-sized vessels. Regarding the technological characteristics of the set is remarkable preponderance of quality finishes, such as burnished and ones made with spatulas.

Keywords: ceramic; technology; types; finishes; Forat de la Conqueta.

1. Centre d'Estudis del Patrimoni Arqueològic de la Prehistòria (CEPAP-UAB), Facultat de Lletres - Edifici B. Universitat Autònoma de Barcelona 08193 Bellaterra (Barcelona). paloma.gonzalez@uab.cat

GONZÁLEZ MARCÉN, Paloma. «El material ceràmic del jaciment de Forat de Conqueta (Santa Linya, Lleida)». *Treballs d'Arqueologia*, 2010, núm. 16, p. 97-105.

Introducció

La presència de material ceràmic del Forat de Conqueta és relativament escassa. A aquesta circumstància s'afegeix tant la seva posició secundària dins els nivells estratigràfics com el seu alt grau de fragmentació, i especialment en el nivell 1/2, com a resultat de l'afectació per foc. En conseqüència, l'estudi realitzat ha quedat molt limitat en el que fa referència a l'anàlisi morfomètrica, tecnològica i tipològica, malgrat que, d'altra banda, aquestes mateixes característiques del conjunt permeten apuntar de manera més precisa a la gestió i els usos dels espais on es van documentar.

Per tal de sistematitzar l'anàlisi del conjunt ceràmic, s'han agrupat els fragments en cinc categories:

- VC – vasos complets, contenidors complets sense fragmentar.
- VD – vasos dispersos, contenidors remuntats a partir de fragments d'una part total o significativa dels seu perfil.
- FD – fragments dispersos, remuntatge parcial d'un vas amb informació morfològica limitada.
- Formes – fragment únic amb informació morfològica limitada.
- Informes – fragment únic amb informació morfològica o sense, exceptuant informació sobre aplicacions o decoracions.

- Per al vas fragmentat de grans dimensions recuperat al nivell 3, així com per a les tres peces discoïdals del nivell 1/2 (*infra*), s'ha operat amb una nomenclatura específica: VG i Fitxes, respectivament.

El conjunt ceràmic del nivell 1/2

El conjunt ceràmic del nivell 1/2 és força reduït (283 fragments) i amb només tres perfils sencers reconstruïts. Corresponen, almenys, a 19 vasos (1 únic vas complet (VC), 11 vasos de dispersos (VD) i 7 vores aïllades), per a 12 dels quals es compta amb informació morfològica total o parcial (taula 1).

Prenent com a referència aquests pocs exemplars que han proporcionat informació mètrica i morfològica, la majoria del material correspon a vasos de mida petita o mitjana, com el petit bol (FC-J2-92), de factura grollera i de 7,5 cm de diàmetre i 4,4 cm d'alçada, associat a l'individu articulat I2, de superfícies espatulades i 11,2 cm de diàmetre (figura 1). També els dos recipients carenats de pasta negra i superfície exterior brunyida (FC-S2-1900 i FC-S2-730), de 7,5 cm de diàmetre i 4,4 cm d'alçada i 7,5 cm de diàmetre i 4,4 cm d'alçada, respectivament, freqüents en contextos adscrits des del bronze antic fins al bronze recent (per exemple, Equip Minferri, 1997; Gallart i Junyent, 1989) es poden adscriure a aquesta categoria de vasos mitjans (figura 2). L'exemplar amb informació

Taula 1. Característiques generals del conjunt ceràmic del nivell 1/2.

Nivell 1/2						
VD	FD	Informes		Formes		Total fragments*
68	14	Apli	8	Vores	7	
		Deco	12	Bases	4	
		Inf	163	Inflexions	3	
				Fitxes	3	
Total	68	14	183		17	283

* No s'hi inclou el vas complet (VC) FC-J2-92.

morfomètrica significativa de mida més gran és l'olla troncocònica amb decoració d'ungulacions i mamellons a la vora (FC-N2-803), de 7,5 cm de diàmetre i 4,4 cm d'alçada, molt semblant, entre d'altres, als materials procedents del jaciment de Collet de Brics d'Ardèvol al Solsonès (Castany *et al.*, 1992) (figura 1).

De la resta de fragments és escassa la informació morfomètrica, ja que es tracta de fragments de mida petita que no permeten aprofundir en la seva anàlisi. No obstant això, es poden destacar els fragments d'un bol subesfèric (FC-F1-1) i un fragment d'un vas tancat, amb vora envasada (FC-F1-13), també, com en els casos anteriors de mida petita-mitjana i gruixos de paret inferiors a 6 mm (figura 1). Només s'han pogut documentar tres bases al nivell 1-2, totes tres planes i talonades, i amb gruixos de parets per sobre de la mitjana del conjunt (figura 3).

Atenent-nos al gruix de les parets com a única variable mètrica present en la majoria dels fragments (hem de exceptuar el 22 % de fragments que s'han vist afectats pel foc, que ha produït descamacions en una de les parets), la majoria d'ells probablement correspondria a recipients

petits i mitjans, amb un gruix de paret igual o inferior a 9 mm (70 %).

Entre els vasos per als quals no s'ha pogut reconstruir el perfil sencer, cal destacar part d'una vora d'un vas campaniforme (FC-S2-2975), amb decoració en bandes alternes d'impressions en cremallera i incisions de línies obliqües, que recorden els motius decoratius dels vasos campaniformes dels Solsonès (Serra i Vilaró, 1924) i uns fragments de la vora d'un vas de parets molt fines i brunyides (FC-J2-510), amb decoració acanalada de grups de línies paral·leles en zig-zag, pràcticament idèntic a un vas publicat per Luis Pericot (1950) procedent del la Torre del Moro de Llanera a la Segarra (figura 4). La factura i l'acabat d'aquests dos vasos resulten excepcionals en el context del conjunt ceràmic del nivell 1/2 de Forat de Conqueta, ja que hi predominen els allissats i espatulats (taula 2).

Fora dels vasos FC-S2-2975 i FC-J2-510, és molt limitat el repertori de decoracions presents i es redueixen a tres fragments amb cordons digitats, un fragment de vora d'orientació indeterminada amb cordó llis per sota del llavi, una altra vora de les mateixes característiques que l'ante-

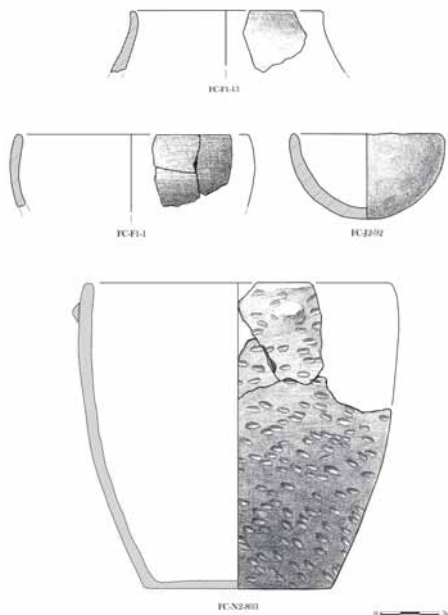

Figura 1. Vas complet (VC) i vasos dispersos del nivell 1/2.

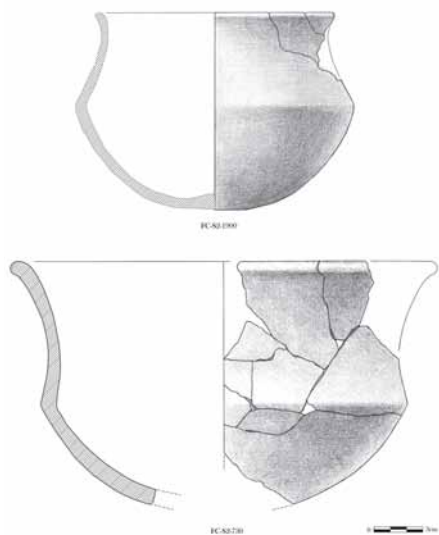

Figura 2. Vasos dispersos carenats del nivell 1/2.

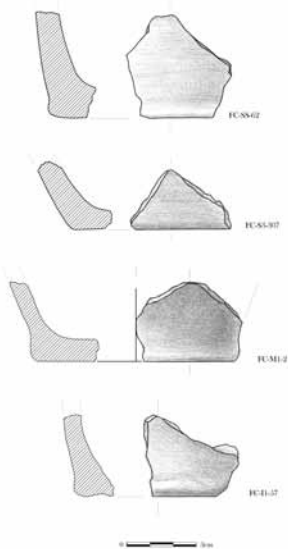

Figura 3. Fragments de bases recuperades al nivell 1/2 i 3.

rior amb digitacions al llavi i, finalment, un fragment informe amb incisions (figura 5). També són molt escassos els elements de pressió, tots ells documentats sobre fragments informes: un fragment de nansa de cinta, dos mamellons i dos exemples de llengüetes associats a parets de més de 12 mm de gruix.

Dins d'aquesta anàlisi del conjunt ceràmic del nivell 1/2, volem destacar la presència, d'una banda, d'un fragment de les anomenades «formatgeres» (FC-J2-216), documentades en diferents contextos de coves propers al Forat de Conqueta com a contextos habitacionals de la plana de Lleida (Equip Minferri, 1997), i, de l'altra, de tres fragments discoïdals, probablement retallats de parets de recipients amb superfícies allisades, de diàmetres que oscil·larien entorn als 40 mm (només es

Taula 2. Informació tecnològica del conjunt ceràmic del nivell 1/2.

Fragments determinables N1/2: 220 (78%)					
	%	ALL	BRU	ESP	ENG
Car	11,8	20	5	0	36,8
Mixt	8,6	4,2	9,1	3,2	25,1
Oxi	12,7	2,7	20,4	2,3	38,1
	33,1	26,9	34,5	5,5	100

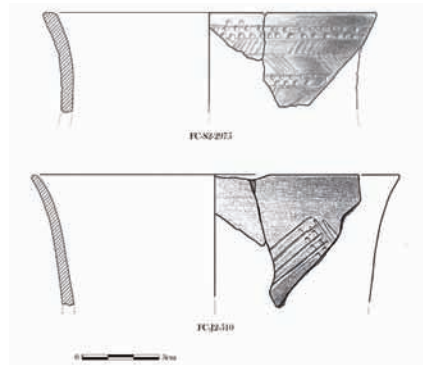

Figura 4. Vasos dispersos amb decoracions del nivell 1/2.

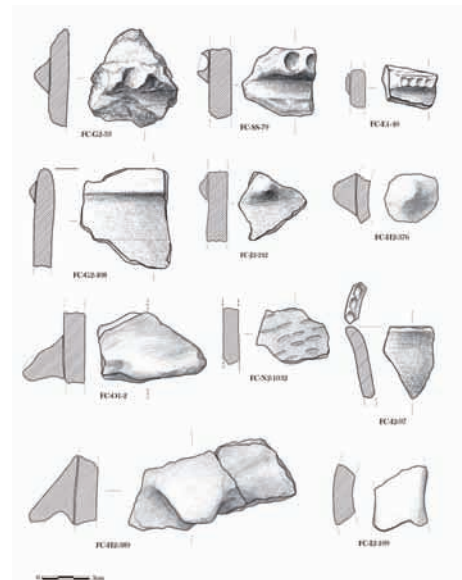

Figura 5. Fragments informes amb aplicacions i decoracions del nivell 1/2.

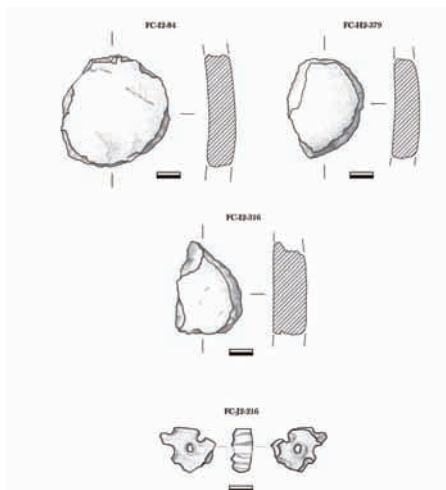
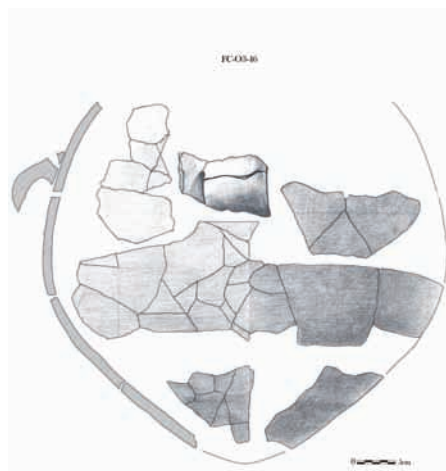
conserva sencer un exemplar –FC–I2–84), i gruix entre els 11 mm i els 14 mm, que es van trobar agrupats en els sectors I i H del passadís d'accés a la sala (figura 6). Aquest tipus de peces discoïdals són freqüents en cronologies més tardanes i contextos habitacionals i tendeixen a relacionar-se amb sistemes de pes o, en ocasions, amb la producció tèxtil (Castro Cured, 1978; Blasco i Buxó, 1998). En contextos del tercer i el segon mil·lenni de la península Ibèrica, ens trobem amb pocs exemples de peces similars i pràcticament tots ells en contextos funeraris, com el d'algun enterrament campaniforme a Galícia (M. Pilar Prieto, comunicació personal) o l'enterrament infantil al jaciment manxec de Las Motillas de Azuer (Nájera *et al.*, 2006). En aquests casos s'ha tendit a interpretar aquestes peces com a elements d'aixovars funeraris i, donades les associacions amb individus infantils, a objectes relacionats amb el joc.

El conjunt ceràmic del nivell 3

Del conjunt ceràmic del nivell 3, del qual no s'ha pogut recuperar cap perfil sencer, destaca el fet que dels 233 fragments recuperats, 124 corresponen a un únic vas VG (FC-O3-46), del qual també es van documentar 13 fragments, molt alterats

Taula 3. Característiques generals del conjunt ceràmic del nivell 3.

Nivell 3						
VG	VD	FD	Informes	Formes		Total fragments
124	55	2	Inf	49	Vores	1
					Bases	2
Total	124	55	2	49	3	233

Figura 6. Fragment de formatgera i peces discoidals del nivell 1/2.**Figura 7.** Vas de grans dimensions del nivell 3 (VG).

per l'acció tèrmica, al nivell 1/2 (taula 3) (figura 7).

Es tracta d'un vas globular de grans dimensions amb coll i fons convex, de pasta vermella i acabat exterior espatulat i amb una amplada màxima que es podria establir al voltant dels 50 cm. S'ha recuperat el fragment d'una nansa de cinta, corresponent a aquest mateix vas, que estaria situada a la seva part superior. Aquest recipient ceràmic presenta una gran similitud amb un vas trobat fora de context a l'àrea de Coll de Porta, a Vilanova de la Sal, a uns 5 km en línia recta del jaciment del Forat de Conqueta (Alós, 1991). El vas de Coll de Porta presenta unes característiques morfològiques, mètriques i tecnològiques pràcticament idèntiques al documentat al nivell 3, així com presència de nanses de cinta (dues en el cas de Coll de Porta) en una ubicació similar.

Tenalles de mida gran amb fortes similituds amb la documentada al Forat de Conqueta s'han establert també per a tota una sèrie de jaciments corresponents a les fases finals del neolític antic a ambdues bandes dels Pirineus orientals. Es tracta tant de dipòsits en cavitats de petites dimensions amb un o dos vasos de mida gran, com el de Réseau Mitjaville al Conflent o la Cova de la Font Calde al Vallespir (Treinen-Claustre, 1984), com en cavitats més àmplies, com la Cova 120, amb una sèrie extensa de grans contenidors ceràmics (alguns d'ells clara-

ment relacionables amb el vas del Forat de Conqueta) i altres dispositius d'emmagatzematge (Agustí *et al.*, 1987).

De la resta de fragments ceràmics del nivell 3 destaquen el coll d'una ampolla globular (FC-H3-300) de pasta fosca i brunyida i diàmetre de boca de 9 cm, amb vora reforçada, i una altra vora d'un gran recipient subesfèric (FC-O3-16), de pasta clara, acabat espatulat i diàmetre de boca de 30 cm, amb un cordó llis situat de manera paral·lela per sota del llavi del qual surt un altre cordó llis vertical (figura 8).

La tipologia d'aquest conjunt ceràmic permet ubicar aquest nivell de manera clara en una etapa avançada del neolític antic, com el que podem trobar a les pro-

peres Cova Colomera (Oms, 2008) i Cova del Parco (Petit, 1996), a les coves de Chaves i Olvena a Osca (Baldellou i Ramón, 1995) o, ja a l'àrea de la Garrotxa, a la Cova 120 (Agustí *et al.*, 1987) o al jaciment de Plansallosa (Bosch *et al.*, 1998).

Fora d'aquests vasos dispersos, la resta de fragments ceràmics no proporcionen informació morfològica, si exceptuem la presència d'una base plana (FC-S3-307) (figura 3).

Respecte a les característiques tecnològiques del conjunt, és destacable la preponderància d'acabats de qualitat, com els brunyits i els espatulats, en detriment de solucions tècniques més senzilles, com els acabats allistats (taula 4).

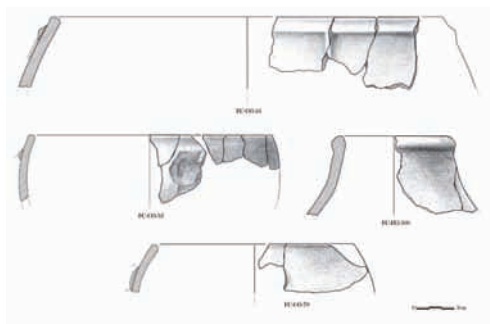

Figura 8. Vasos dispersos del nivell 3.

Taula 4. Informació tecnològica del conjunt ceràmic del nivell 3.

Fragments determinables N3: 97* (89 %)					
%	ALL	BRU	ESP	ENG	Total
Car	2,1	40,2	11,3	3,2	56,8
Mixt	1,1	1,1	9	10,3	21,5
Oxi	5,2	0	12,4	4,1	21,7
Total	8,4	41,3	32,7	17,6	100

*Se n'han exclòs els fragments corresponents al vas G (124).

Interpretació i discussió

Malgrat el limitat repertori ceràmic present als nivells 1/2 i 3 del jaciment de Forat de Conqueta, es poden extreure conclusions rellevants, tant des de la perspectiva l'adscripció cronocultural dels dos conjunts com de les seves diferències pel que fa als tipus de context de què es tracta.

El nivell 3 es caracteritza per la presència de un nombre molt limitat de contenidors de gran capacitat, entre els quals destaca el vas VG, d'uns 30 litres de volum, la morfologia del qual es pot posar en relació amb l'emmagatzematge de líquids o semilíquids i que es podria relacionar amb l'ampolla globular FC-H3-300, que podria haver estat destinada a emmagatzemar o manipular una substància de característiques semblants. La resta de fragments ceràmics d'aquest mateix nivell presenta formes tancades de mida gran o mitjana amb una possible funció de petit emmagatzematge o manipulació de substàncies sòlides. Des d'una perspectiva cronotipològica, forma un conjunt coherent i, probablement, puntual, que es pot associar a una ocupació del neolític antic epicardial.

En contraposició, el nivell 1/2 no mostra cap perfil complet de contenidors de gran capacitat i els fragments més ben conservats se situen a la franja de vasos petits o mitjans. En aquestes peces de les quals s'ha conservat totalment o parcialment el seu perfil predominen clarament les peces obertes i amb parets fines i decorades o amb un acabat brunyit d'alta qualitat (FC-S2-1900, FC-S2-730, FC-S2-2975, FC-J2-510). Només contrasta en aquest subconjunt de peces

senceres o semisenceres el petit bol sencer (FC-J2-92), associat espacialment a les tres peces discoïdals dels sectors I i H, de factura grollera i amb un senzill tractament extern. La resta del conjunt ceràmic d'aquest nivell, consistent en fragments aïllats i majoritàriament sense informació morfològica ni decorativa, mostra, en contraposició, un alt grau de fragmentació o de rodament, així com una relativa abundància de fragments amb gruixos de parets relacionables amb contenidors de gran capacitat.

Aquesta dualitat en les característiques de les restes ceràmiques del nivell 1/2 sembla indicar una diferència marcada en la dinàmica de formació del registre. D'una banda, es constata la presència de peces relativament ben conservades, petites o mitjanes i de més qualitat, destinades, probablement, a una funció d'ofrena ritual i que van ser dipositades senceres a l'interior de la cavitat. D'altra banda, els fragments informes aïllats que suposen més d'un 60 % del conjunt ceràmic recuperat haurien de ser interpretades com a material de rebuig procedent de contextos habitacionals reutilitzat per a la preparació de l'espai i/o del procés ritual (arranjament de superfícies interiors per a la realització del ritual, creació de plataformes refractàries, etc.).

Aquesta complexitat de la formació del registre s'accentua per l'ampli arc temporal que abracen els marcadors cronotipològics, des de fragments amb decoració campaniforme d'estil pirinenc o amb unguilacions fins a tasses carenades brunyides, indicant una formació temporalment molt dilatada i acumulativa del conjunt ceràmic d'aquest nivell.

Referències bibliogràfiques

- AGUSTÍ, B.; ALCALDE, G.; BURJACHS, F.; JUAN-MUNS, N.; OLLER, J.; ROS, M. T.; RUEDA, J. M.; TOLEDO, A. (1987). *Dinàmica de la utilització de la cova 120 per l'home en els darrers 6.000 anys*. Girona: Centre d'investigacions arqueològiques Girona.
- ALÓS I TREPAT, C. (1990). «Revisió dels materials arqueològics del Museu comarcal de la Noguera: el vas neolític de Coll de Porta». *La Noguera estudis*, 4: 5-8.
- BALDELLOU, V.; RAMON, N. (1995). «Estudios de los materiales cerámicos neolíticos del conjunto de Olvena». *Bolskan*, 12: 105-69.
- BLASCO, A.; BUXÓ, R. (1998). *El graner de l'Empordà. Mas Castellar de Pontós a l'Edat de Ferro*. Museu d'Arqueologia de Catalunya, Girona.
- BOSCH, A.; TARRÚS, J. (1990). «La cova sepulcral del neolític antic de l'Avellaner. Cogolls - Les Planes d'Hostoles (la Garrotxa)». Girona: Centre d'Investigacions Arqueològiques.
- BOSCH, A.; BUXÓ, R.; PALOMO, A.; BUCH, M.; MATEU, J.; TABERNERO, E.; CASADEVALL, J. (1998). *El poblat neolític de Plansallosa. L'explotació del territori dels primers agricultors-ramaders de l'Alta Garrotxa*. Olot: Museu comarcal de la Garrotxa.
- CASTANY, J.; GUERREO, L.; ALSINA, F. (1992). *El Collet de Brics d'Àrdèvol: un hàbitat del calcolític a l'aire lliure (Pinós, Solsonès)*. Barcelona: Departament de Cultura.
- CASTRO CUREL, Z. (1978). «Piezas discoidales en yacimientos del N. E. de Cataluña». *Cypsela* II: 173-95.
- EQUIP MINFERRI (1997). «Noves dades per a la caracterització dels assentaments a l'aire lliure durant la primera meitat del II mil·lenni cal. BC: primers resultats de les excavacions en el jaciment de Minferri (Juneda, les Garrigues)». *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 7: 161-211.
- GALLART, J.; JUNYENT, E. (1989). *Un nou tall estratigràfic a la Pedrera, Vallfogona de Balaguer Termens, la Noguera, Lleida*. Lleida: Qyaderns del Departament de Geografia i Història de l'Estudi General de Lleida.
- NAJERA, T.; MOLINA, F.; SÁNCHEZ, M.; ARANDA, G. (2006). «Un enterramiento infantil singular en el yacimiento de la edad del bronce de la motilla del Azuer (Daimiel, Ciudad Real)». *Trabajos de Prehistoria*, 63(1): 149-156.
- OMS, F. X. (2008). «Caracterització tècnica, tipològica i cronològica de les ceràmiques del neolític antic de la Cova Colomera (Prepirineu de Lleida)». *Archivo de Prehistoria Levantina*, XXVII: 51-80.
- PERICOT, L. (1950). *Los sepulcros megalíticos catalanes y la cultura pirenaica*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas – Instituto de Estudios Pirenaicos.
- PETTIT, M. A. (1996). «El procés de neolitització a la vall del Segre. La cova del Parco (Alòs de Balaguer, la Noguera). Estudi de les ocupacions humanes del Vè al II mil·lenni aC». SERP/ Universitat de Barcelona: 70.
- SERRA I VILARÓ, J. (1924). *El vas campaniforme a Catalunya i les coves sepulcralcs eneolítiques*. Solsona: Museum archaeologicum dioecesanum.
- TREINEN-CLAUSTRE, F. (1984). «Nouveaux éléments pour le Neolitique ancien du Roussillon». *L'Anthropologie*, 88: 449-55.

